

Informacje o przepływach pieniężnych jako szczególny rodzaj informacji finansowej

<https://doi.org/10.33141/po.2010.78.12>

Przeгляд Organizacji, Nr 7/8 (846/847), 2010, ss. 56-61
www.przeглядorganizacji.pl

Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa (TNOiK)

Ewa Śnieżek, Michał Wiatr

Wprowadzenie

Wdobie wciąż rosnącego zapotrzebowania na informację finansową w różnych przekrojach merytorycznych i czasowych ogromnego znaczenia nabierają działania w kierunku wypracowania i ugruntowania w biznesie trwałych i ogólnie akceptowanych fundamentów systemu informacyjnego jednostek gospodarczych¹⁾.

Obecnie informacja jest powszechnie traktowana jak towar. Musi być dobrej jakości, w rozsądnej cenie oraz spełniać oczekiwania „kupującego” ją użytkownika. Jednym z najważniejszych atrybutów użyteczności informacji jest jej porównywalność. Wraz z zaawansowaniem procesów globalizacji brak porównywalności informacji generowanych przez zróżnicowane systemy rachunkowości finansowej stawał się coraz bardziej uciążliwy. Porównywalność tę, a także, co istotne, spójność formy i struktury przekazu informacji finansowej można osiągnąć pod warunkiem harmonizacji rachunkowości finansowej. Chodzi w niej o wprowadzenie i przestrzeganie określonych koncepcji i zasad nie tylko w poszczególnych krajach, ale również w ramach wspólnot gospodarczych oraz w skali międzynarodowej. Ważną rolę pełnią tu standardy rachunkowości jako szczególny sposób regulacji uznawania, pomiaru i prezentacji retrospektywnej informacji finansowej²⁾.

Wdrożenie metod zarządzania opartych na maksymalizacji wartości dla akcjonariuszy zwiększyło presję wywieraną na konkurujące ze sobą przedsiębiorstwa do priorytetowego traktowania w swoich działaniach korzyści dla właścicieli. Stają się oni coraz mniej cierpliwi w oczekiwaniu na zadowalające wyniki, a podmiot, który nie tworzy nowej wartości, naraża się na ograniczenie dostępu do kapitału, zepchnięcie na margines życia gospodarczego lub wręcz na wrogie przejęcie czy pozbawienie możliwości dalszego funkcjonowania³⁾.

Informacja finansowa jest generowana przez systemy rachunkowości⁴⁾. Skomplikowane i przenikające się wzajemnie aspekty teorii i praktyki gospodarczej powodują jednak, że bardzo trudno jest jednoznacznie zdefiniować samo pojęcie „rachunkowość” i wyznaczyć sztywne granice poszczególnych jej obszarów. Rachunkowość jest współcześnie rozumiana jako system informacyjny służący użytkownikom do podejmowania decyzji gospodarczych, zwłaszcza finansowych oraz rozliczania kierownictwa z odpowiedzialnego i efektywnego

zarządzania powierzonym majątkiem. Należy więc dążyć do przejrzystości, klarowności i porównywalności informacji ze sprawozdań finansowych, a obszarem wzmoczonego zainteresowania powinien być z pewnością rachunek przepływów pieniężnych.

Pieniądz i zarządzanie nim w działalności gospodarczej

Pieniądz od wieków towarzyszy działaniom człowieka. Napędza gospodarkę, pomaga wznosić i burzyć imperia, uczestniczy w tworzeniu i wymianie dóbr. Jednocześnie sam w sobie jest przedmiotem nieustannego pożądanego, zamieszany zarówno w skandale finansowe, jak i w procesy nieustannego budowania wartości jako symptomu twórczego działania jednostki w zmieniającym się otoczeniu. Przepływom pieniądza towarzyszy zawsze kilka czynników: czas, ryzyko i wartość, których natężenie i charakter determinują zachowania gospodarcze.

W rachunkowości koncepcje kapitału wiążą się nierozdzielnie z kategorią pieniądza. Podczas gdy rachunkowość rozwija się dynamicznie na przestrzeni tysiącleci, a koncepcja kapitału jest nieustannie poszerzana, wydaje się, że o pieniądzu i jego funkcjach spełnianych w gospodarce i społeczeństwie powiedziano już wszystko w teorii ekonomii. Powstało wiele opracowań opisujących rolę pieniądza jako miernika wartości i środka płatniczego (wymiany), ewolucję pieniądza od formy towaru, poprzez pieniądz kruszcowy i papierowy, aż do pieniądza bezgotówkowego, mechanizm kreowania pieniądza w systemach bankowych, a także różne aspekty polityki pieniężnej (szczególnie w gospodarce rynkowej), traktując ją jako ogniwo łączące makroekonomię z finansami⁵⁾. Jednak, jak zauważa M. Dobija, „teorie pieniądza nie wyjaśniają należycie ich natury, a związek z rachunkowością sprowadza się do obowiązkowego stosowania pieniężnej jednostki rachunkowej w sprawozdaniach finansowych. Na tle dostępnych faktów można powiedzieć, że starożytne rozumienie pieniądza i jego związku z pracą i rachunkowością było bogatsze niż obecnie”⁶⁾. Autor ten argumentuje, że już w archiwach miast – państw starożytnej Mezopotamii, a także w tekstach tablic opisujących najstarszą i wyjątkowo rozbudowaną księgowość fabryczną miasta Ur, w dolnym biegu Eufratu, można znaleźć pierwsze ślady zastosowania pieniądza, a „najstarszy system rachunkowości

stosowany w cywilizacji rolniczej już od V tysiąclecia przed naszą erą oparty na glinianych żetonach regulował proces pracy i płacy⁷⁾. „Handel wymienny stopniowo ustępował transakcjom pieniężnym, a miary monetarne, w miejsce miar czysto symbolicznych, zaczęto stosować do celów rachunkowych. (...) Wyłączne użycie pieniądza do celów rachunkowości utwierdziło się w okresie rzymskim⁸⁾”.

Istotna rola rachunkowości i przepływu pieniądza we współczesnej gospodarce nie podlega wątpliwości. Przed światowym rynkiem finansowym, przed ponadnarodowymi grupami kapitałowymi oraz inwestorami globalnymi stoją obecnie zadania i problemy, w kontekście których jednolitość stosowanych podejść i rozwiązań, opartych na przepływach pieniężnych, umożliwi pokonanie wielu barier związanych z dotychczasową regionalizacją rynków i regulacji prawnych. Bez względu na odmienność celów, potrzeb informacyjnych, zasobu wiedzy i doświadczenia użytkowników sprawozdań finansowych jeden element łączy mocno ich działania – jest nim pieniądz.

Można zaobserwować związek zysku i wypłacalności, co ma istotne znaczenie nie tylko w długim, ale także w krótkim okresie. Mimo że są to zjawiska ekonomiczne wzajemnie powiązane, to jednak nie występują równolegle. Podmiot zyskowny w poszukiwaniu gotówki do finansowania wzrostu należności, zapasów i majątku trwałego może akceptować nierealne warunki spłaty kredytów, co w efekcie może doprowadzić do jego niewypłacalności. Z drugiej strony działalność podmiotu może nie przynosić zysków, jednak pozostaje on wypłacalny nawet przez dłuższy czas, ponieważ wartość zgromadzonej gotówki przewyższa wielkość zobowiązań, których termin spłaty wypada w danym okresie obrachunkowym.

W długim okresie zyskowność i wypłacalność to dwa warunki konieczne do prawidłowego funkcjonowania przedsiębiorstwa. W krótkich przedziałach czasu dużo większe znaczenie niż osiąganie zysku ma jednak zachowanie pełnej płynności finansowej, rozumianej jako sytuacja, w której podmiot gospodarczy jest w stanie w sposób trwały i bez żadnych przeszkód na bieżąco regulować wszystkie swoje wymagalne zobowiązania krótkoterminowe. Chodzi o stałe dokonywanie płatności, a więc o zsynchronizowanie zarówno w czasie, jak i w wielkościach bezwzględnych występujących potrzeb płatniczych w zakresie pozyskania środków pieniężnych.

W innym ujęciu płynności nie będą posiadać takie przedsiębiorstwa, które w danym okresie dysponują nadwyżkami zasobów pieniężnych, w innym natomiast napotykają na ich brak, powodujący czasowe przerwanie terminowego uiszczania wymagalnych płatności. Efektywne zarządzanie działalnością gospodarczą wymaga aktywnego zarządzania płynnością. Polega ono na odpowiednim regulowaniu strumienia wydatków i strumienia wpływów środków pieniężnych. Utrzymywanie równowagi między przeciwstawnymi strumieniami finansowymi – zasilającymi przedsiębiorstwo i odpływającymi z niego – umożliwi zachowanie dyscypliny finansowej.

Nie można w tym miejscu pominąć zjawiska nierównomiernego rozłożenia w czasie wpływów i wydatków. Rozkład ten zależy nie tylko od regularności dostaw surowców i materiałów oraz rytmiczności sprzedaży, ale także od terminów wymagalności płatności podatkowych, płacowych, kredytowo-odsetkowych i innych.

Może być też skutkiem zjawisk sezonowości zaopatrzenia, produkcji i zbytu, które powinny być neutralizowane i równoważone, z odpowiednim wyprzedzeniem w czasie, strumieniami dopływu środków kredytowych w celu utrzymania pozycji solidnego partnera rynkowego.

Niedotrzymanie przez podmiot gospodarujący ustalonych terminów spłaty zobowiązań, w rozwiniętej gospodarce i przy sprawnie funkcjonujących mechanizmach rynkowych, niezależnie od poziomu zyskowności danego przedsiębiorstwa, wywołuje utratę jego wiarygodności i w konsekwencji usunięcie go z rynku jako niesolidnego kontrahenta. Utrzymujące się trudności w spłacie wymagalnych płatności są jednym z pierwszych symptomów poprzedzających stan niewypłacalności przedsiębiorstw, grożący im w konsekwencji upadłością.

Przejsiowa utrata płynności wyrażająca się chwilowym, na przykład miesięcznym, brakiem środków pieniężnych nie jest niebezpieczna. Niestety, w wielu polskich podmiotach niedobór gotówki występuje także w ujęciu narastającym, co oznacza pogłębianie się kryzysu finansowego w przedsiębiorstwach. Jeśli w takim momencie podmiot nie ma dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania, wówczas jego sytuacja staje się krytyczna. Trzeba podkreślić, że w praktyce gospodarczej wiele przedsiębiorstw, legitymujących się dużą rentownością, może być zmuszonych do ogłoszenia upadłości z powodu braku środków pieniężnych zapewniających utrzymanie płynności.

Reasumując, rola pieniądza, jego przepływu oraz zarządzania nim nabiera dla podmiotów gospodarujących coraz większego znaczenia, wraz ze wzrostem zmienności i złożoności otoczenia gospodarczego. Struktura i zakres informacji o sytuacji finansowej podmiotu oraz o jego dokonaniach, prezentowanych w różnych formach i w świetle różnych zasad rachunkowości, ewoluują wraz z potrzebami ich użytkowników oraz z możliwościami systemów finansowo-księgowych i komputerowych.

Informacje finansowe w świetle krytyki współczesnej sprawozdawczości finansowej

Jak już wspomniano, przed światowym rynkiem finansowym, przed ponadnarodowymi grupami kapitałowymi oraz inwestorami globalnymi stoją zadania i problemy, w kontekście których jednolitość stosowanych w rachunkowości podejść i rozwiązań umożliwi pokonanie wielu barier związanych z dotychczasową regionalizacją rynków i regulacji prawnych. Oznacza to nie tylko działania w kierunku ujednoczenia pojęć i słownictwa fachowego, ale również wypracowywanie wspólnych zasad, podejść, metod wyceny i pomiaru oraz form prezentowania informacji finansowej. Tyłko wówczas rachunkowość jako międzynarodowy język biznesu ma szansę stać się czynnikiem rozwoju gospodarczego w ramach wspólnot gospodarczych oraz w skali globalnej⁹⁾.

Na uwagę zasługuje fakt, że w standardach sprawozdawczości finansowej nie pojawiają się zasady ewidencji księgowej, konta czy dokumenty księgowe. Nacisk kładzie się na sposób prezentowania informacji finansowych ich zewnętrznym użytkownikom; przede wszystkim chodzi tu o obecnych i potencjalnych inwestorów. U podstaw stanowienia standardów w krajach

o rozwiniętym rynku kapitałowym leżą wysokie wymagania w stosunku do informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych spółek notowanych na giełdzie papierów wartościowych, co ma oczywiście na celu zabezpieczenie interesów akcjonariuszy¹⁰⁾. Standardy, które się w tych krajach tworzy i stosuje, powinny pozwolić na taką prezentację sprawozdań finansowych, aby zamieszczone w nich informacje prawdziwie i rzetelnie odzwierciedlały aktualną pozycję finansową i wyniki działalności danego przedsiębiorstwa. Informacje te powinny być przede wszystkim czytelne i przejrzyste.

W sprawozdawczości finansowej występują dwie główne kategorie sprawozdań finansowych:

- sprawozdanie przedstawiające stan zasobów i roszczeń w określonym momencie czasowym – bilans oraz
- sprawozdanie stanowiące raport o przepływach zasobów – rachunek zysków i strat¹¹⁾.

Przesunięcie nacisku z bilansu na rachunek zysków i strat w zewnętrznej sprawozdawczości finansowej uwypukliło fakt, że rachunek zysków i strat, mimo swej niezaprzeczalnej przydatności informacyjnej, nie jest w stanie w krótkim okresie kompleksowo ująć i w pełny sposób odzwierciedlić przepływów zasobów zaangażowanych w działalność podmiotów gospodarczych. Zasadnicze powody takiego stanu rzeczy są spowodowane tym, że rachunek zysków i strat koncentruje się wyłącznie na tych przepływach zasobów, które stanowią część działalności związanej z tworzeniem dochodu. Niemożliwe jest zatem wyróżnienie w rachunku zysków i strat różnych rodzajów zasobów zużywanych w procesie tworzenia dochodu, a także przedstawienie w nim pełnych zmian w stanie zasobów wynikających z działalności inwestycyjnej oraz finansowej podmiotu.

Sprawozdawczość finansowa podlega w ostatnich latach nieustającej krytyce; chodzi przede wszystkim o dokonywanie pomiaru w koszcie historycznym. Niezwykle ważnym aspektem działalności jednostki jest dobór takich zasad wyceny, które – w konkretnych realiach gospodarczych – zminimalizują ryzyko zniekształcenia prawidłowego jej obrazu, prezentowanego w bilansie. Ścisły związek między bilansem oraz rachunkiem zysków i strat powoduje, że wykazywany w nich wynik finansowy również jest narażony na niebezpieczeństwo wypaczeń. Wynika to z faktu, że wycena jest czynnością pierwotną w stosunku do pomiaru i prezentacji dokonanej, zatem jednoznacznie determinuje koszty ujmowane w rachunku zysków i strat i wpływa na wielkość wyniku finansowego jednostki¹²⁾.

Zysk w ujęciu memoriałowym, jako podstawowa miara dokonań podmiotu, nikomu już dziś nie wystarcza. Traci ciągle popularność i podlega krytyce różnych środowisk. Coraz więcej użytkowników sprawozdań, grup interesów i organizacji optuje za tym, aby działalność jednostek gospodarczych była oceniana przez pryzmat przepływów pieniężnych, które powoli stają się podstawową kategorią pomiaru wartości przedsiębiorstwa. Uważa się, że współczesne sprawozdania finansowe są niekompletne, a informacje w nich zawarte – wypaczone, a przynajmniej niezaspokajające różnych potrzeb użytkowników. Powstaje luka między wartością bilansową i wartością rynkową przedsiębiorstwa, co zmusza inwestorów do spojrzenia na aktywa netto jednostki

przez pryzmat przyszłych przepływów pieniężnych i w praktyce powoduje konieczność dokonywania szczegółowych przeliczeń.

Obecnie panuje przekonanie, że sprawozdawczość skupia się za bardzo na formie prawnej, a za mało uwagi poświęca treści ekonomicznej. Preferuje ona nadal przeszłość, a nie przyszłość, koszt, a nie wartość, stąd wynika jej skupianie się na ustalaniu zysku memoriałowego. Podkreślając zasadę pełnego ujawnienia, krytykuje się m.in.:

- bilans jako trudny do zrozumienia;
- sumę bilansową, która z powodu zasad wyceny nie ma istotnych wartości poznawczych;
- zasadę ostrożności, która powoduje, że w bilansie wykazuje się efekty zjawisk niekorzystnych, a nie rzeczywistą sytuację finansową jednostki;
- zakres ujawnień, praktycznie w każdym elemencie sprawozdania;
- brak informacji odnośnie do przyszłości jednostki;
- brak informacji o aktywach niematerialnych, potencjale intelektualnym i metodach zarządzania personelem.

Współcześnie od rachunkowości oczekuje się niemal cudu. Chodzi więc z jednej strony o przełamanie hermetyczności jej języka, a z drugiej – o sprostanie wciąż rosnącym, wielopoziomowym i różnorodnym, jeśli chodzi o zakres, szczegółowość i treść, wymaganiom użytkowników sprawozdań.

Zasady rachunkowości, zarówno fundamentalne, jak i szczegółowe kształtowały się przez wieki historycznego jej rozwoju, ewoluowały wraz ze zmianami w systemach gospodarczych, układzie sił na świecie, a także w systemach politycznych. Po ponad 30 latach tworzenia międzynarodowych standardów rachunkowości nadal nie wiadomo, czy jako globalne produkty odniosą one sukces i zaspokoją potrzeby informacyjne użytkowników sprawozdań, a przynajmniej przerwą eskalację ich oczekiwań wobec informacji generowanych przez sprawozdania.

Regulacje rachunkowości są reakcją na zmiany środowiska gospodarczego. W praktyce powstawanie nowych pomysłów, koncepcji i rozwiązań w zakresie rachunkowości zawsze wyprzedzało tworzenie nowych i modyfikowanie już istniejących regulacji, ale obecnie zjawisko to przebiega znacznie szybciej. Jest to ważny czynnik rozwoju kreatywnej rachunkowości. W tym kontekście może zdumiewać optymizm co do możliwości standaryzacji rachunkowości w skali globalnej¹³⁾. Sporządzające sprawozdania nieodmiennie od lat nurtują wciąż te same pytania: co zmierzyć, jak zmierzyć, jak ujawnić, jaki efekt uzyskać?

Sprawozdawczość finansowa w obecnym jej kształcie wydaje się być coraz mniej użyteczna. Nie jest ona w stanie sprostać rosnącym potrzebom i wymaganiom inwestorów, którzy nie zadowolają się już suchą informacją z raportów finansowych. Różniczość między ceną rynkową spółek a ich wartością księgową pokazują, że rynek, biorąc pod uwagę zasoby intelektualne oraz inne czynniki warunkujące przyszły wzrost wartości rynkowej podmiotów, postrzeżga w spółkach więcej niż tylko aktywa netto wykazane w ich bilansie. Decyzje inwestycyjne wymagają obecnie¹⁴⁾:

- informacji o charakterze finansowym i niefinansowym;
- dobrowolnych ujawnień informacji niewymaganej prawem, a istotnej z punktu widzenia podejmowanych

decyzji inwestycyjnych; inwestorzy są bowiem w dużym stopniu zainteresowani czynnikami wewnętrznymi, determinującymi podejmowane przez podmiot decyzje;

- informacji pozwalającej na przewidywanie sytuacji finansowej i wyników jednostki w przyszłości, a więc nie tylko informacji *stricte* historycznej;
- informacji o znacząco rozszerzonym, w stosunku do obecnego, zakresie;
- danych o znacznie większej przejrzystości, zrozumiałych i często wspomaganych informacjami opisowymi.

W erze społeczeństwa informacyjnego raport finansowy jednostki gospodarczej powinien obejmować pełen pakiet informacji niezbędnych do prawidłowego określenia jej standingu finansowego oraz do właściwego oszacowania możliwości działania biznesowego w przyszłości. Obecnie na forum międzynarodowym są podejmowane działania zmierzające w kierunku:

- doskonalenia struktury sprawozdań finansowych;
- tworzenia wspólnego pakietu zasad podstawowych w postaci jednolitych założeń koncepcyjnych dla sprawozdań finansowych jako podstawowego źródła informacji o jednostce gospodarczej;
- tworzenia rzeczywistych raportów biznesowych poprzez dodatkowe dobrowolne ujawnienia.

Ponieważ podstawą do oceny sytuacji finansowej przedsiębiorstw jest właśnie sprawozdanie finansowe, konieczne jest, aby charakteryzowało się ono wysokim poziomem rzetelności i wiarygodności¹⁵⁾. Szczególną uwagę należy zwrócić na interes inwestorów, którzy, dążąc do zwiększania zysku z zainwestowanego kapitału, poszukują inwestycji o jak najmniejszym ryzyku. Sprawozdania finansowe przedsiębiorstw wywodzących się z odmiennych systemów rachunkowości nie są dla nich porównywalne, a przez to stają się bezużyteczne.

Alternatywą dla dotychczasowej, memoriałowej metody ustalania wyniku finansowego, stosowanej w celu oceny sytuacji finansowej przedsiębiorstwa, stał się oparty na zasadzie kasowej rachunek przepływów pieniężnych, wolny od mankamentów zasady memoriałowej. Jego zalety zaczynają doceniać analitycy finansowi, właściciele przedsiębiorstw oraz inwestorzy. Przepływy pieniężne stają się podstawą dla coraz większej liczby analiz finansowych jednostki. Obecna sytuacja, objawiająca się brakiem zaufania do wyniku finansowego sporządzonego zgodnie z zasadą memoriałową, a także do badań audytorów, może spowodować jeszcze większe zainteresowanie analizą przepływów pieniężnych jako podstawą do oceny rzeczywistej sytuacji finansowej przedsiębiorstwa.

Przydatność informacji o przepływach pieniężnych w ocenie sytuacji finansowej przedsiębiorstwa

Przepływy pieniężne stanowią integralny element współczesnego zarządzania jednostkami gospodarczymi. Są na tyle istotne, że ich specyfika, monitorowanie, raportowanie oraz analiza i przewidywanie stanowią przedmiot wielu opracowań naukowych, badań praktycznych oraz regulacji prawnych i środowiskowych, zarówno w Polsce, jak i na całym świecie.

Harmonizacja struktury i metodologii odwzorowań przepływów pieniężnych jest w historii sprawozdawczości finansowej kartą specyficzną, a standardy regulujące sprawozdawczość przepływów pieniężnych są znane i uznane w środowisku praktyków. Są one postrzegane jako fundamenty zasad kasowego ujmowania i prezentacji działań jednostki, swoista przeciwwaga dla ważnego, choć jakże umownego memoriału, i jako przejście (a może powrót) do najgłębszego sensu każdego działania ekonomicznego, to jest do przepływu pieniądza.

Coraz częściej mówi się, że użytkownicy sprawozdań żądają faktów, a nie iluzji. Wielu menedżerów oraz specjalistów finansowo-księgowych zaczyna koncentrować się na przepływach pieniężnych, uważając, że odzwierciedlają one trafniej i bardziej obiektywnie, niż raportowane zyski, sytuację finansową przedsiębiorstwa. W.S. MacFarlane napisał w swoim referacie, przedstawionym w czasie jednego z paneli dyskusyjnych XIV Światowego Kongresu Rachunkowości w 1992 r.: „Cokolwiek robisz, pamiętaj, że gotówka to kamień węgielny i bezpośrednia miara sukcesu finansowego wynikającego z dokonań firmy w okresie”¹⁶⁾.

Sprawozdanie z przepływu środków pieniężnych na stałe weszło zatem do praktyki sprawozdawczości finansowej, a dyrektorzy finansowi i menedżerowie przykładają do przepływów pieniężnych, ich monitorowania, prognozowania, interpretacji i analizy coraz większą wagę w zarządzaniu podmiotem gospodarczym. Informacje o przepływach pieniężnych pozwalają na ocenę stopnia wewnętrznego samofinansowania jednostki. Dzięki temu rachunek ten może przedstawiać margines swobodnego wewnętrznego finansowania, stanowiący konieczny rezerwuar środków płatniczych, który może być wykorzystany do pokrycia szczególnych wydatków, jak spłata zaciągniętych kredytów oraz wypłata dywidend dla akcjonariuszy. Wielokrotnie podkreśla się również fakt, że rachunek przepływów pieniężnych jest elementem spajającym w całość poszczególne części sprawozdania finansowego¹⁷⁾.

Argumenty zwolenników rachunkowości opartej na przepływach pieniężnych zostały formalnie uznane poprzez poszerzenie wymagań dotyczących ujawnianych przez przedsiębiorstwa informacji w postaci sprawozdania z przepływu środków pieniężnych. Zainteresowanie odwzorowaniami przepływów pieniężnych podmiotów gospodarczych znajduje oparcie także w paradygmatach i teoriach rachunkowości. Poszukując na tym gruncie determinant sytuacji finansowej podmiotu ekonomicznego, upatruje się ich m.in. w przepływie funduszy¹⁸⁾.

„Pozostaje jednak pytanie, czy rachunkowość jest w stanie sprostać zapotrzebowaniu na informacje o ogólnej użyteczności przy podejmowaniu decyzji finansowych, to znaczy sprostać wymaganiom inwestorów i zarządu? Prawdziwą symetrię w dostarczaniu informacji użytkownikom sprawozdań można osiągnąć jedynie w sytuacji uznania pozycji obu grup za równorzędne w dostępie do przydatnych informacji. Niektórzy praktycy są przekonani, że najlepsze informacje do podejmowania decyzji w firmie to te, które opierają się na pomiarach przepływów pieniężnych”¹⁹⁾. M. Glautier uzasadnia to, podając następujące argumenty:

- informacje o przepływach pieniężnych nie są skażone oceną księgową; często (choć nie zawsze)

w praktyce lepiej polegać na informacji o bieżących przepływach pieniężnych (szczególnie netto) niż na kwocie zysku księgowego;

- bieżące przepływy pieniężne netto dają lepszy wgląd i szerszy obraz wpływów i wydatków z różnych rodzajów działalności (zestawionych niejednokrotnie inaczej niż w innych sprawozdaniach) niż zyski księgowe, które są ograniczone do wyników z operacji (nie odzwierciedlają skutków zdarzeń pieniężnych nieujętych w rachunku zysków i strat, a w istotny sposób wpływających na grupy pozycji w bilansie);

- uważa się, że dla inwestorów podejmujących decyzje związane z przewidywanymi wypłatami dywidend większe znaczenie mają przepływy pieniężne, nawet te w ujęciu *ex post*.

Przepływy pieniężne były i nadal są także przedmiotem badań akademickich. Jej przedstawiciele posługują się przy tym różnymi modelami przedsiębiorstwa. Jednym z takich modeli jest dynamiczne ujęcie procesów w podmiocie gospodarującym²⁰. W modelu tym przepływy strumieni ekonomicznych przez podmiot ujęte są jako procesy ciągłe, powtarzające się. Rozpoczyna je nabycie dóbr i usług niezbędnych do produkcji, w toku której generowane są efekty w postaci dóbr lub usług stanowiących przedmiot transakcji sprzedaży. Powstanie przychodów z tytułu sprzedaży wyrobów lub usług powoduje powstanie przepływu środków pieniężnych, których posiadanie powoduje z kolei konieczność podjęcia decyzji o ich alokacji, a więc również o nabyciu nowych dóbr i usług, w celu kontynuowania działalności. Na podstawie omawianego modelu można prześledzić proces transformacji wartości następujący w momencie zamiany środków pieniężnych na dobra i odwrotnie – w momencie zakupu i sprzedaży.

W nowszych akademickich podejściach do przepływów pieniężnych wykorzystuje się podejście systemowe. Na przykład R. Kaplan i D. Norton traktują przepływy pieniężne jako odwzorowującą zdolność do trwania podmiotu składnik perspektywy finansowej w zrównoważonej karcie dokonań (*Balanced Scorecard*). W systemowym ujęciu podmiotu gospodarczego przepływy pieniężne są traktowane jako warunek konieczny dla jego trwania i rozwoju²¹.

Zakończenie

Kreowanie strategii zorientowanych na wzrost wartości dla właściciela wymusiło w sposób naturalny zapotrzebowanie na nowe jakościowo informacje oraz rozszerzyło znacząco krąg odbiorców tych informacji, a także skalę ich oczekiwań oraz wymagań informacyjnych. Aktywny charakter rachunkowości, traktowanej jako narzędzie zarządzania, jest od dawna akcentowany w krajach, w których gospodarka opiera się na mechanizmach rynkowych. Im bardziej mechanizm rynkowy rządzi gospodarką, tym zapotrzebowanie na informacje z rachunkowości jest większe, a procedury ich wykorzystania w zarządzaniu przedsiębiorstwem – bardziej złożone. Nowoczesne podejście do rachunkowości wymaga od niej dostarczania informacji pozwalających ocenić opłacalność planowanych przedsięwzięć i podejmowanych decyzji.

Informacja jest jednym z najważniejszych zasobów każdego przedsiębiorstwa, a kluczową rolę w procesach

kreowania wartości dla właścicieli coraz powszechniej przypisuje się informacjom o kierunkach i strukturze strumieni pieniężnych. Większość menedżerów, budujących wartość przedsiębiorstwa, posługuje się wyceną opartą na analizie zdyskontowanych przepływów pieniężnych, a nie na przykład wskaźnikiem zysku na akcję. Według T. Copelanda, T. Kollera i J. Murrina, „wyceniając przedsiębiorstwo na podstawie przepływów gotówkowych uwzględniamy wszystkie czynniki wpływające na wartość firmy. Robimy to w sposób wszechstronny, ale i prosty”²². Wielu menedżerów, analityków finansowych i specjalistów z zakresu rachunkowości zarządczej koncentruje dziś uwagę na problemach przepływów pieniężnych, wierząc, że odzwierciedlają one trafniej i bardziej obiektywnie, niż osiągnięte „na papierze” zyski, sytuację finansową podmiotu, tak w ujęciu *ex post*, jak i *ex ante*.

dr hab. Ewa Śnieżek, prof. UE

Katedra Rachunkowości

Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego

Michał Wiatr

doktorant w Katedrze Rachunkowości

Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego

PRZYPISY

¹ Por. np. M. ŚWIDERSKA, *Sprawozdawczość finansowa jako źródło informacji dla oceny efektów działalności gospodarczej*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” t. 29 (85), SKwP, Warszawa 2005, s. 101–121.

² Zob. szerzej E. ŚNIEŻEK, *Sprawozdawczość przepływów pieniężnych – krytyczna ocena i propozycja modelu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2007, s. 61–69.

³ Por. np. M. CIEPIELEWSKA, *Maksymalizacja wartości przedsiębiorstwa jako podstawowy cel gospodarowania*, „Controlling i Rachunkowość Zarządcza” nr 3/2004, s. 29–33.

⁴ Problematykę znaczenia informacji finansowej poruszało w swoich opracowaniach wielu autorów. Zob. szerzej m.in. E. WALIŃSKA, *Bilans jako fundament sprawozdawczości finansowej w kontekście zmian współczesnej rachunkowości*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 1–2.

⁵ Szerzej zob. np.: W. PRZYBYLSKA-KAPUŚCIŃSKA (red.), *Polityka pieniężna: cele, strategie i instrumenty*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2000; P. SZPUNAR, *Polityka pieniężna: cele i warunki skuteczności*, PWE, Warszawa 2000; A. KAŻMIERCZAK, *Polityka pieniężna w gospodarce rynkowej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.

⁶ M. DOBIJA, *Ewolucja koncepcji rachunkowości, kapitału i pieniądza*, w: S. SOJAK (red.), *Historia, współczesność i perspektywy rachunkowości w Polsce*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń 2003, s. 185.

⁷ *Ibidem*, s. 193.

⁸ Fakt powiązania rachunkowości z miarami monetarnymi jest silnie osadzony w rozwoju gospodarki pieniężnej jako głównego czynnika kształtującego naturę samego społeczeństwa. Zob. M. GLAUTIER, *Teoria rachunkowości w zmieniających się warunkach. Związek z realiami i przyciąganie mitów*, „Monitor Rachunkowości i Finansów” nr 12/1999, s. 24.

⁹ Por. np. E. ŚNIEŻEK, M. WIATR, *Przepływy pieniężne w pomiarze dokonań przedsiębiorstwa – wybrane aspekty*, w: I. SOBAŃSKA, T. WNUK-PEL (red.), *Rachunkowość w procesie tworzenia wartości przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2009, s. 45–60.

¹⁰ Wychodzenie naprzeciw oczekiwaniom i potrzebom akcjonariuszy w Stanach Zjednoczonych czy Wielkiej Brytanii ma swoje uzasadnienie w tym, że w krajach tych kapitał akcyjny ma znaczny udział w strukturze źródeł finansowania prezentowanych w sprawozdaniach finansowych największych korporacji.

¹¹⁾ Bilans odzwierciedla strukturę majątkową i finansową podmiotu w danym momencie, jest jego swoistą „fotografią”, natomiast rachunek zysków i strat stanowi odwzorowanie dokonań przedsiębiorstwa w danym okresie. Brakującym ogniwem w ocenie sytuacji jednostki gospodarczej jest sprawozdanie odzwierciedlające zmiany w jej sytuacji finansowej w okresie sprawozdawczym, wynikające z gospodarowania (zarządzania) środkami finansowymi (funduszami). Potrzeba uzupełnienia informacji ze sprawozdań finansowych dla różnych ich użytkowników spowodowała wprowadzenie w większości krajów Europy Zachodniej i Północnej obowiązku sporządzania sprawozdania z przepływów funduszy, a w wyniku ewolucji potrzeb informacyjnych, rachunku przepływów pieniężnych.

¹²⁾ W przypadku spółek publicznych właściwie sporządzone sprawozdania mają szczególne znaczenie, ponieważ zawarte w nich informacje finansowe są podstawą do obliczania wielu wskaźników, na podstawie których aktualni i potencjalni inwestorzy oceniają atrakcyjność konkretnej spółki, co z kolei przekłada się na kształtowanie kursów jej akcji.

¹³⁾ R. IGNATOWSKI, *Istota i zakres zmian w MSSF oraz ich wpływ na sprawozdawczość finansową jednostek gospodarczych*, w: I. SOBĄŃSKA, A. SZYCHTA (red.), *Wpływ międzynarodowych i krajowych regulacji sprawozdawczości finansowej i auditingu na zmiany w praktyce rachunkowości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2007, s. 25–54.

¹⁴⁾ Szerzej o badaniach potrzeb inwestorów zob. G. ŚWIDER-SKA, *Wyzwania dla ekspertów rachunkowości wobec nowych koncepcji raportowania*, w: *Rachunkowość wczoraj, dziś i jutro*, SKwP, Warszawa 2007, s. 321–332.

¹⁵⁾ Odmiennie regulacje rachunkowości kraju macierzystego stanowią zazwyczaj przeszkodę w zapewnieniu sprawozdaniom takich cech. Niezbędne staje się wówczas przekształcenie sprawozdania finansowego zgodnie z regulacjami międzynarodowymi lub specyficznymi dla danego kraju. Tak przygotowane sprawozdanie wykazuje różnice między pierwotnie i obecnie prezentowanym wynikiem finansowym, co w konsekwencji może powodować podważenie zaufania odnośnie do jego wiarygodności.

¹⁶⁾ W.S. McFARLANE, *Cash is the Keystone*, referat prezentowany na XIV Światowym Kongresie Rachunkowości, Washington D.C., październik 1992, s. 16.

¹⁷⁾ Zobacz szerzej np. A. KARMAŃSKA, *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*, Difin, Warszawa 2009, s. 167–178.

¹⁸⁾ V. KAM, *Accounting Theory*, Wiley, New York 1990, s. 63–67.

¹⁹⁾ M. GLAUTIER, *Teoria rachunkowości...*, *op. cit.*, s. 26.

²⁰⁾ H.-M. SCHOENFELD, *Cost Terminology and Cost Theory: A Study of Its Present State in Central Europe*, Center for International Education and Research in Accounting, University of Illinois at Urbana-Champaign 1974, s. 6–7.

²¹⁾ Por. szerzej np. I. SOBĄŃSKA, *Rachunek kosztów i wynikiów strumienia wartości*, w: I. SOBĄŃSKA, P. KABALSKI (red.), *System rachunkowości w okresie kryzysu gospodarczego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010, s. 147–164.

²²⁾ T. COPELAND, T. KOLLER, J. MURRIN, *Wycena: mierzenie i kształtowanie wartości firm*, WIG-Press, Warszawa 1997, s. 65.

Summary

In the present article the topic of consideration is the financial information. The authors picked up a trial to show the wide set of formative processes of both demand for financial information as well as conditioning of its proper creation, which cannot take place in isolation from changes occurring in the external surroundings and inside the subject. They also introduced the specificity of changes in approach to the scope of information about cash flows in the light of progressing globalization processes, of which the essential attributes are the harmonization and the standardization of accounting.